

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Lietuvos
Respublikos
Vyriausybės
kanceliarija

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

Kurk
Lietuvai

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

Viešoji konsultacija nuotoliniu būdu

„Kultūros paslaugų prieinamumo regionuose didinimo iššūkiai ir galimybės“

2020 m. rugpjūčio 25d.

Vaizdo konferencijų ir pokalbių platforma „Zoom“

KONTEKSTAS

Lietuvos regioninė politika siekia, kad kiekvienam Lietuvos gyventojui būtų užtikrinta prieiga prie kultūros paslaugų. Kultūros paslaugų prieinamumas yra svarbus dėmuo regionų gyvybingumui paskatinti. „Kurk Lietuvai“ projekto atliktas naujausias kultūros paslaugų prieinamumo tyrimas – erdvinė analizė, ir atskleista problema, kuriose Lietuvos teritorijose nėra viso kultūros paslaugų rinkinio. Būtina įtraukti visuomenę į šios problemos sprendimo būdą, kad kultūros politikos formavimas atitiktų vietos gyventojų ir kultūros veikėjų matymą.

**TIKSLAS IR
UŽDAVINIAI**

Supažindinti visuomenę su vykdomais tyrimais ir jų rezultatais ir dalyviams padiskutuoti ieškant tinkamiausių sprendimo būdų apie kultūros paslaugų prieinamumo galimybes regionuose. Konsultacijos pabaigoje turėti idėjų banką, kuris prisidės prie strateginių vyriausybės tikslų, regionų patrauklumo didinimo, tarpsektorinio bendradarbiavimo, paslaugų prieinamumo užtikrinimo.

PROGRAMA

8:30-9:00 Prisijungimas, bendra informacija
9:00-9:15 Sveikinimo žodis, **Mindaugas Kvietkauskas**, Lietuvos Respublikos kultūros ministras
9:15-10:00 „Kultūros paslaugų prieinamumo žemėlapis: erdvinės analizės pristatymas“, **Vėjūna Žalalytė**, „Kurk Lietuvai“ projektų vadovė
10:00-10:30 „Kaip pamatuoti kultūros paslaugas? Kultūros paslaugų indeksas LR bendrojo plano kontekste“, **Eugenijus Kaminskis**, LRBP 2030 rengėjas, kultūros politikos ekspertas
10:30-10:45 Pertrauka
10:45-11:15 „Kaip mokame bendradarbiauti? Kultūros paslaugų įvairovė ir partnerystės įgyvendinant Tolygios kultūrinės raidos modelį“, **Daina Urbavičienė**, Lietuvos kultūros tarybos pirmininkė; **Kristina Mažeikaitė**, Lietuvos kultūros tarybos narė
11:15-12:30 Panelinė diskusija „Ką rodo ir kam yra reikalingas Lietuvos kultūros žemėlapis?“, moderuoja **Goda Giedraitytė**, dalyvauja **Rasa Tamulevičiūtė**, Vidaus reikalų ministerijos Regioninės politikos grupės vadovė, **Eugenijus Kaminskis**, LRBP 2030 rengėjas, kultūros politikos ekspertas, **Daiva Nazarovienė**, Kultūros ministerijos Strateginių pokyčių vyr. patarėja, **Vilma Griškevičienė**, asociacijos „Kultūros savivaldos kolegija“ kanclerė, **Gildas Aleksa**, teatro režisierius, **Rūta Prusevičienė**, Lietuvos nacionalinės filharmonijos generalinė direktorė
12:30-13:30 Pertrauka
13:30-15:00 Apskritojo stalo diskusijos dėl kultūros pasiekiamumo, sklaidos regionuose bei kultūrinių partnerystės stiprinimo. I grupė: „Pasiiekiamumas. Kultūra pas žmogų ar žmogus pas kultūrą?“, moderuoja **Rūta Stepanovaitė**, Kauno menininkų namų direktorė; II grupė: „Profesionalaus meno sklaida regionuose“, moderuoja **Jonas Sakalauskas**, Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro generalinis direktorius; III grupė: „Kaip auginti kultūrinės partnerystės regionuose?“, moderuoja **Goda Giedraitytė**, kultūros vadybininkė
15:00-16:00 Grupių diskusijų rezultatai ir apibendrinimas

MODERATORIUS

DALYVIAI

Goda Giedraitytė, kultūros vadybininkė

Pradžioje moderatorė pristatė renginio programą, aptarė techninius diskusijos klausimus. Dalyvius pasveikino LR kultūros ministras Mindaugas Kvietkauskas, aptarė tolygios kultūros sklaidos svarbą regionuose kaip įrankį jų vystyme. Ministras įvardino naujai surinktus aktualius duomenis, kurie bus aptarti konsultacijoje: kultūros paslaugų duomenų bazę ir geografinį kultūros paslaugų pasiskirstymą.

Pirmąjį pristatymą Vėjųna Žalalytė pradėjo prisistatydama ir apžvelgdama 2014m. ir 2017m. apklausų Lietuvoje skirtumus, kurie rodo jog gyventojai mano, kad kultūros prieinamumas sumažėjo (Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas, 2017). Kaip pagrindines kliūtis gyventojai įvardino nuvykimo sudėtingumą (16%), kultūros paslaugų brangumą (36%), laiko trūkumą (45%) ir neįdomumą (28%). Pranešėja įvardino, jog prieinamumas susideda iš kainos, kokybės, socialinės atskirties grupių galimybių ir geografijos, bet jos nuomone būtent pastarasis faktorius yra svarbiausias. Vyriausybės tikslas yra pakelti prieinamumą, ir didžiausia problema buvo duomenų stygius. Taigi, projekto sprendimas buvo įvykdyti išsamią erdvinę analizę. Vėjųna Žalalytė pradėjo šį projektą apskaičiuodama Nacionalinio pažangos plano rodiklį, ir 2019-aisiais jis buvo 74%. Vyriausybės tikslas yra pasiekti 87 procentus iki 2025m., ir 95 procentus iki 2030m. Pirmiausia projekto eigoje buvo įvertinti turimi duomenys, ir paaiškėjo, kad yra duomenys tik apie trečdajį Lietuvos kultūros organizacijų; toliau buvo apibrėžtas kultūros paslaugų rinkinys bendradarbiaujant su Kultūros ministerija. Vėliau buvo suderinta ir išsiųsta apklausa duomenims patikslinti visiems savivaldybių kultūros skyriams bei ministerijai pavaldžioms valstybinėms įstaigoms. Gegužės pabaigoje buvo gauti atsakymai iš visų 60 savivaldybės kultūros skyrių. Toliau buvo sukurta kultūros paslaugų duomenų bazė. Galiausiai buvo atlikta erdvinė analizė, nustatytas kultūros prieinamumo rodiklis detaliais pjūviais ir rugpjūčio 25-tąją šioje diskusijoje erdvinės analizės rezultatai buvo pristatyti.

Kultūros paslaugų rinkinys sudarytas iš 21 paslaugos, suskirstytos į paketus:

- **Būtinio poreikio (30 minučių automobilio kelionės spinduliu):** Vietinės bibliotekos, meno kolektyvai, būreliai, kultūrinė edukacija, bendruomenės šventės;
- **Dažno poreikio (45 minučių spinduliu):** Auditorijos vystymas, kinas, muziejai, parodos, koncertai, teatras, festivaliai;
- **Vidutinio poreikio (60 minučių spinduliu):** Apskritis bibliotekos, valstybiniai ar tarptautinį pripažinimą pelnę muziejai, parodos, teatras, festivaliai, koncertai, gastrolės;
- **Reto poreikio (90 minučių):** Nacionalinio statuso įstaigos, tarptautiniai renginiai.

Toliau Vėjųna Žalalytė pristatė erdvinę analizę ir kaip buvo matuojamas kultūros paslaugų prieinamumo rodiklis.. Svarbu, jog būtų prieinamos visos paslaugos visiems gyventojams per laiko standartą.

Kultūros paslaugų prieinamumo rodiklis: būtinio ir dažno poreikio – po 99.6%, vidutinio poreikio – 74.1%, reto poreikio – 46.7% (per valandą – 27.8%).

Pranešėja parodė žemėlapius, kuriuose buvo pavaizduotas vidutinio poreikio paslaugų prieinamumas, gastrolių svarbą teatrui, reto poreikio paslaugų prieinamumas.

Erdvinės analizės pasiekimai:

- Nustatytas Lietuvos prieinamumo rodiklis ir įrašytas į NPP;
- Atskleisti netolygumai: prieinamumo rodiklis pagal savivaldybes ir apskritis bei paslaugas;
- Identifikuotos zonos, kur reikėtų intensyvuoti kultūros paslaugas, kad būtų pasiekti visi gyventojai.

Šis kultūros žemėlapis parodo, kad savivaldybių ribos nėra svarbios: planuojant kultūros paslaugas reikia žiūrėti plačiau, veikti kartu. Taip pat svarbu stiprinti regioninius centrus – Alytų, Tauragę, Telšius, Uteną ir Panevėžį.

Kiti konsultacijos dalyviai pridėjo, jog svarbu nepamiršti ir kokybės bei įvertinti susisiekimo galimybes viešuoju transportu.

Eugenijus Kaminskis aptarė kaip regionuose svarbi yra ir ekonominė gerovė, socialinis teisingumas, aplinkos tvarumas, bet taip pat ir kultūra. Pranešėjas pristatė įvestus rodiklius: pasididžiavimą šalies

tapatybe (23%), dalyvavimas savanorystėje ar pilietiškume (16.3%), priklausymo bendruomenei svarba (78%) bei pasitikėjimas kitais (61%). Šie rodikliai, nors, atrodo, ir nėra tiesiogiai susiję su kultūra, yra jos formuojami. Toliau Eugenijus Kaminskis kaip pagrindinę problemą įvertino metodikų, kurios leistų nustatyti prioritetus paversti praktiškai įgyvendinamais sprendimais, stygių. Kaip pavyzdinį įrankį pranešėjas pristatė kultūros paslaugų efektyvumo indeksą, kuris yra lygus sukuriamos vertės ir turimų išteklių santykiui. Toliau buvo nagrinėjamos specifinės savivaldybės: Vilniaus miesto savivaldybė kaip turinti išteklių, tačiau galinti efektyvinti savo veiklą naudodama skaitmenizavimą, bendradarbiavimą, vietokūrą, KKI vystymą ir t.t.; į savivaldybes, kurioms trūksta išteklių, galima atvežti kultūrinės paslaugas, pvz., į Panevėžio rajoną iš Panevėžio miesto rezidencijų, gastrolių, jungtinių projektų formatu; arba investuoti daugiau į tas savivaldybes, kaip, pavyzdžiui, į Šiaulių miesto, kuriant kultūros kelius, pritaikant paveldo ir netradicines erdves, keliant kvalifikacijas. Galiausiai buvo aptarta kaip šis rodiklis padeda geriau planuoti kultūros politiką, įgalina rasti sąsajas su vietos gyvybingumo, gyvenimo kokybės ir kitais socioekonominiais veiksniais bei įtvirtina kultūrą kaip integralią visuomenės vystymosi dalį.

Daina Urbavičienė padarė įžangą į trečiąjį pranešimą, aptardama bendradarbiavimo plitimą bei projektų tobulėjimą. Kristina Mažeikaitė pradėjo pranešimą papasakodama apie problemas: netolygią konkurenciją tarp trijų didžiųjų miestų (Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos) ir regionų, decentralizacijos siekį bei nepasitenkinimą kultūros paslaugomis. Atsiradus tolygios kultūrinės raidos modeliui įvyko didžiulis pokytis: atsirado aiškus atsakomybės pasiskirstymas, įkurtos regioninės kultūros tarybos, suintensyvėjo bendradarbiavimas, kiekvienas regionas individualiai pradėjo vystyti savo kultūrą. Regionų kultūros finansavimo intensyvumas padidėjo nuo 14 iki 27 procentų. Dėl institucinio bendradarbiavimo vyriausybė daug lengviau gali išsiaiškinti regionų problematiką.

Pranešėja toliau pateikė socialinio klimato indekso ir kultūros ir kitų sektorių įmonių skaičiaus 10 tūkst. gyv. duomenis. Jie demonstruoja socialinių ir ekonominių veiksmų bei kultūros plėtros koreliaciją. Vėliau buvo pateikti duomenys apie kūrėjų pasiskirstymą Lietuvos apskrityse ir jų atstovaujamas meno sritis bei apie kultūros organizacijų aktyvumą. Pagal juridinį statusą didžiąją dalį projektų finansuoja biudžetinės įmonės, o trijuose didžiuosiuose miestuose – viešosios. Daugiausia projektų yra kūrybinės dirbtuvės, festivaliai, parodos; pagrindinės meno sritys – etninė kultūra ir tautodailė, muzika. Iš pateiktų duomenų matosi, jog auga edukacinių veiklų skaičius; dominuojančios veiklos nekinta, didėja jų pasiūla. Tik 31% organizacijų yra linkusios pradėti veiklą naujose kultūros ir meno srityse. Kristina Mažeikaitė toliau pristatė kultūros infrastruktūros kiekio duomenis bei kaip yra kuriama paslaugų pasiūla ir jos viešinamos. Buvo pristatyta, kad projektuose dažniausiai dalyvauja partneriai tik iš savo gyvenvietės/miesto ar rajono, rečiausiai iš užsienio valstybių ar kitų kelių apskričių. Partneriai iš užsienio valstybių yra labiau įtraukiami tuose projektuose, kurie finansuojami asociacijų ar viešųjų įstaigų. Didžioji dalis įmonių sakė, jog patogiausia renginius organizuoti jiems nepriklausančiuose pastatuose yra atvirose erdvėse ar švietimo įstaigose. Regioninės Kultūros taryba surengė apie 70 skirtingų konferencijų, mokymų, diskusijų per vienerius finansavimo metus, publikuota daugiau nei 20 straipsnių. Kaip bendradarbiavimo pavyzdį Kristina Mažeikaitė pristatė Tauragėje 2019-tais m. vykusį renginį „Kvadratu“. Galiausiai pranešėja apibendrino, jog buvo sukurti institucinio bendradarbiavimo principai, sukurtas glaudus ryšys tarp kultūros bendruomenės, RKT, LKT ir savivaldybių bei kad tolygios kultūrinės raidos modelio tikslai ir prioritetai skatina bendradarbiavimą.

Rasa Tamulevičiūtė pradėjo panelinę diskusiją aptardama vykdomą decentralizaciją ir naujai įgautą rajonų atsakomybę; paslaugų pasiskirstymą, įperkamumą, naudotojo poreikį. Taip pat buvo paminėta viešojo transporto problema: 23 procentai gyventojų kultūros renginius gali pasiekti tik automobiliu. Daiva Nazarovienė pažymėjo, kad tai istorinis momentas, kada kultūros sektorius pagaliau gali pasiremti duomenimis ir turėti tikrai gerą įrankį formuojant kultūros politiką, ir aptarė, jog svarbu spręsti kultūros netolygaus pasiskirstymo problemas bendradarbiaujant, keliais lygmenimis: tarp kelių savivaldybių, tarybų, ministerijų, ir aptariamas kultūros žemėlapis kaip tik ir padeda apžvelgti šias problemas. Eugenijus Kaminskis apžvelgė planavimo problemas: išteklių ribotumą ir kompromisų darymo sudėtingumą – sunku matyti kitą kaip partnerį o ne konkurentą. Regiono gyventojų pritraukimui į kultūrinius renginius Kaminskis siūlė taikyti kultūrinį švietimą kaip ilgalaikį sprendimą. Vilma Griškevičienė pritarė Kaminskiui ir akcentavo kitų sričių (ekonomikos, švietimo) svarbą kultūrai. Gildas Aleksa sakė, jog svarbu atvežti aukščiausios įmanomos kokybės meną, bet reikia jį „įkontekstinti“ kūrybinių dirbtuvių metu prieš parodant atvežtą spektaklį, ir diskusijomis po to, kad amortizuoti kultūrinį šoką. Poreikis kultūros paslaugoms yra, bet kol žmogus nematė, jis nežino kad jis tą poreikį turi. Labai svarbu galvoti ne apie auditoriją, o apie bendruomenių kūrimą. Rūta Prusevičienė kalbėjo apie istorines didžiųjų miestų ir regionų kultūros atskirties priežastis bei didžiųjų kultūros įstaigų, kaip pvz. filharmonijos, atvežimo į mažesnes gyvenvietes sudėtingumą. Goda

Giedraitytė kalbėjo apie leidimą regionų atstovams išsirinkti norimą meno sritį ar kūrinį, o ne priverstinai vežti į regionus viską. Jonas Sakalauskas kalbėjo apie vienas kito supratimo svarbą, infrastruktūros regionuose trūkumą bei edukacijos reikalingumą.

Po pietų pertraukos vyko diskusijos grupėmis.

Pirmosios grupės tema buvo „**Pasiekiamumas. Kultūra pas žmogų ar žmogus pas kultūrą?**“.

Kompetencijų stiprinimui buvo siūloma:

- Dalintis gerąja patirtimi iš Lietuvos ir užsienio;
- Didinti regionuose dirbančių kultūros vadybininkų mobilumą, skatinti vizitų programas;
- Stiprinti kultūros turinio viešinimą regionuose;
- Didinti informacijos sklaidą, didesnis viešinimas pritrauktų daugiau auditorijos.

Bendruomenių tyrimams ir jų narių žinių stiprinimui vardan didesnio įtraukimo buvo siūloma:

- Sukurti kultūros maršrutus, pagal poreikį gyventojai užsiregistruoja ir yra vežami savivaldybės parko autobusais ar mokykliniais geltonaisiais autobusais į toliau esančius profesionalius kultūros renginius ir veiklas
- Daryti nuolatinius vietinės auditorijos tyrimus aptarnaujamose teritorijose ir ruošti atitinkamas priemones, auginant jaunas auditorijas;
- Vystyti auditoriją, ugdyti gebėjimą interpretuoti pasirodymą, daryti kūrybines dirbtuves;
- Nebūtinai profesionaliomis priemonėmis, įtraukti bendruomenės narius į dalyvavimą, turinio kūrimą;
- Nebūtinai valstybinių įstaigų profesionalus menas: pvz., Klaipėdos apskrities bibliotekoje organizuojamas ciklas susitikimų su regiono menininkais pritraukia viso regiono gyventojus.

Esamos infrastruktūros geresniam, inovatyvesniam išnaudojimui būtų gerai:

- Išnaudoti bibliotekų tinklą ir partnerystę su bibliotekomis; pvz. bibliotekose organizuoti profesionalaus scenos meno peržiūras, skaitmeniniu būdu iš archyvų, ir surengti diskusiją pasirodymui aptarti.
- Naudotis skaitmeninėmis paslaugomis;
- Pritraukti profesionalius menininkus į regionus - gali vykti nuotoliniai turinio pristatymai, kultūrinės edukacijos, prof. menininkams tiesiogiai nevykstant į vietą;
- LNDM kolektyvas svarsto galimybes rengti nedideles išvežamąsias trumpalaikes (1-2 dienų) kilnojamas parodas regionų kultūros centruose;
- Inovatyviai galvoti apie erdves pasirodymams, naudoti netradicines erdves, miestų ir miestelių aikštes, apleistas teritorijas ar kt., ir tai paversti nuolatine praktika, kaip papildančia esamų vidaus erdvių panaudojimą.

Tarpsritiniam/tarpsektoriniam bendradarbiavimui padėtų:

- Skatinti įstaigų daugiavfunkciškumą plečiant paslaugų spektrą, bendradarbiaujant su kitų sektorių atstovais;
- Profesionalių kultūros operatorių glaudesnis bendradarbiavimas su organizacijomis, vienijančiomis neįgaliuosius ir žinančiomis savo bendruomenių poreikius;
- Skirti daugiau dėmesio organizacijų tinklelių suderinimui;
- LKT priemonės, skirtos profesionalams bendradarbiauti su regionų organizacijomis kuriant turinį specifinėms vietovėms.

Antrosios grupės tema buvo „**Profesionalaus meno sklaida regionuose**“. Buvo sutarta, jog procesas yra ilgalaikis, reikia ugdyti, lavinti ir pratinti audienciją.

Dalyviai siūlė:

- Bent kartą per metus kiekvieną savivaldybę turi pasiekti kiekviena pagrindinė meno sritis;
- Jei įmanoma, kaip kultūrinės erdves naudoti bažnyčias, dvarus;
- Ieškant partnerių ir darant programas siaurinti meno specifiką, kultūros centrams nusistatyti gaires turint omeny ribotus išteklius;
- Skatinti meno profesionalumą;
- Rasti būdų skirti subsidijas bilietų kainai;
- Daugiau informuoti politikus apie kultūros svarbą;
- Daryti daugiau tokių konferencijų, kur gali kalbėti skirtingų įstaigų ir grupių atstovai;
- Skatinti dalijimąsi informacija tarp kultūros įstaigų ir centrų;

- Išleisti įstatymus, verčiančius viešąsias įstaigas daryti spektaklius keliose vietose, ne tik didžiausiame mieste;
- Sukurti platformą kultūrinių renginių, festivalių organizacijai;
- Aktyvinti projekcinę veiklą;
- Skatinti bendradarbiavimą tarp verslo, savivaldos ir vietos bendruomenės;
- Pažinti vietinę auditoriją;
- Skatinti regionų kultūros įstaigas elgtis ne kaip nuomininkams, o kaip kuratoriams;
- Nepamiršti NVO, jos taip pat svarbus kultūros lauko dalyvis.

Trečiosios grupės tema buvo „**Kaip auginti kultūrinės partnerystės regionuose?**“.

Goda Giedraitytė pradėjo diskusiją pasidalindama savo darbu su šokių trupe: jie naudoja regiono, kuriame gastroliuoja, istoriją savo renginiuose, pvz. karalienę Luizą Klaipėdoje, užpustytus kaimus Neringoje. Buvo akcentuotas aukštųjų mokyklų kultūros skyrių stygius, lemiantis kultūros specialistų nebuvimą, infrastruktūros trūkumas.

Dalyviai siūlė:

- Skatinti mažiausio lygio bendruomeniškumą seniūnijų lygyje;
- Daryti pasikalbėjimus su profesionalais, dirbtuves prieš meno renginius;
- Artimiausiu metu įvesti kokį nors kokybės rodiklį;
- Sukurti regioninius specialistus lengvesniam kultūros renginių organizavimui;
- Skatinti ilgalaikes partnerystės regionuose, galbūt rezidencijų forma;
- Įvesti sistemą projektų sąlygoms tam, kad būtų skatinamas bendradarbiavimas;
- Sukurti koncertinių salių duomeninę bazę;
- Kultūros, etninės kultūros sritį teisės aktais pertvirtinti kaip valstybės deleguotą funkciją savivaldybėms, o ne palikti savarankišką;
- Didinti kultūros paslaugų šeimai kiekį;
- Daugiau dalintis gerosiomis patirtimis;
- Edukuoti edukatorius (kultūrinės veiklos organizatorius), kelti jų kūrybines ambicijas, nes kokybiškas partnerystės regionuose dažniausiai padeda sukurti pavieniai kultūrininkai - išsilavinę, smalsūs, kūrybiški žmonės;
- Finansuoti ne tik meno vežimą į regionus, bet ir gyventojų vežimą į didžiuosius miestus;
- Įtraukti diskusijos pastebėjimus į strateginį planą.

Konsultaciją užbaigė ir apibendrino kultūros viceministrė Zita Bružaitė. Ji išskyrė šešis svarbiausius konsultacijos nustatytus tikslus: bendradarbiavimą, profesionalaus meno skatinimą, meno formų įvairovės plėtimą, vietos kultūrinis identiteto stiprinimą, įsitraukimo didinimą bei edukacijos svarbą. Zita Bružaitė taip pat minėjo kultūrinės lyderystės bei duomenų bazių kūrimo svarbą.

APIBENDRINIMAS

TOLESNI ŽINGSNIAI

Kurti duomenų bazes, rengti daugiau tokių susitikimų, konsultacijų, bandyti siekti išsikeltų tikslų.

DISKUSIJOS VERTINIMAS

Konsultacija ir diskusijos vyko sklandžiai, dalyviai buvo itin patenkinti puikiu moderatorių darbu ir apibendrinimu. Pristatymai sudarė gerą kontekstą vėliau vykusiems pokalbiams, po jų dalyviai turėjo galimybę užduoti klausimus. Labai didelis aktyvumas: išreikšta daugybė nuomonių, papasakota patirčių, iškelta pasiūlymų, dinamiškai vyko diskusijos.

KONTAKTINIS ASMUO